ÇINARALTI

Sayı : 55

Kuru 15

MİLLİYET DERGİLERİ

AFTALIK FİKİR VE SANAT MECMUA

BU SAYIDAKİLER:

Değişme ..... Orhan Seyfi Orhon

İlim ve nazariye düşmanlığı ..... Peyami Safa

Hıristiyan medeniyeti ..... Dr. M. Hakkı Akansel

Yur dizini (şiir) ..... Süreyya Endik

Preveze muharebesi ..... Enver Behnan Şapolyo

Çukurova ırmakları ..... R. Yalgın

Delhiden Üsküdara ..... Barkın

[illegible] masal ..... Hüseyin Namık Orkun

Güç (milli roman) ..... Yusuf Ziya Ortaç

MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA

Sizi Saadefe Götüren

PUDRANIZIN RENĞİ Hangisidir.

10 kadında 9 zu fena renkte bir pudra kullanırlar.

Fena renkte bir pudra, yüzünüze «Makyajlı» ve çirkin bir manzara verir ve sizi daha yaşlı gösterir. En uygun rengi bulmanın yegâne çaresi, yüzünüzün bir tarafına bir renk ve diğer tarafına başka renk pudra tecrübe etmektir. Bu tecrübeyi hemen bugün size parasız olarak gönderilecek Tokalon pudrasının yeni ve cazip renklerile yapınız. Bu yeni renkler, gayet modern ve âdeta sihrâmiz bir göz mesabesinde olan «Cromoscope» makinasile karıştırılmıştır. Bu makina, renkleri kusursuz ve tam olarak seçer. Artık «Makyajlı» bir yüze tesadüf edilmiyecektir. Cild ile imtizaç eden ve tabiî gibi görünen mükemmel bir pudradır. Tokalon pudrası, «krema köpüğü» ile beratlı ve hususi bir usul dairesinde karıştırılmıştır. Bu sayede rüzgârlı ve yağmurlu bir havada bile bütün gün sabit kalır. Hemen bugün Tokalon pudrasını tecrübe ediniz ve teninize ne derece bir güzellik temin edeceğini görünüz.

Hakiki Vitaminli

BELFAM KREMLERİ

A. D. VİTAMİNLERİLE B. VİTAMİN Grupunu taşıyan

Belfam tedavi kremi

Gençlik ve körpelik verir, buruşukluklardan kurtarır, sivilce ve ergenlikleri kat'i surette tedavi eder, genc, sıhhatli, pembe bir ten kazandırır.

A. C. VİTAMİNLERİLE B. VİTAMİN Grupunu taşıyan

YARİM YAĞLI BELFAM GÜZELLİK KREMİ

Cildin mesamatını temizleyerek teneffüsünü temin eder, cildi besler, yumuşatır, bozmaz, buruşturmaz, bütün bir güzellik yaratır.

Parfümerilerle Eczanelerden arayınız.

ADEMİ İKTİDAR VE BELGEVŞEKLİĞİNE KARŞI

FORTOBİN

S. ve İ. MUAVENET VEKÂLETİNİN RUHSATINI HAİZDİR

HER ECZANEDE BULUNUR POSTA KUTUSU 228

REÇETE İLE SATILIR

GRİPİN

Nevralji, kırıklık ve bütün ağrılarınızı derhal keser. İcabında üç kaşe alınabilir.

Taklitlerinden sakınınız

Hazırlık!

Kış geliyor diye üzülmeyiniz: 29 Birinciteşrin de geliyor: Birçok zengin ikramiyelerle!

Bir millî piyango sizi, kış mevsimini hazırlıksız karşılamaktan kurtarabilir!

Basıldığı Yer : Cumhuriyet Matbaası - İstanbul

Sahibi ve Neşriyat Müdürü: ORHAN SEYFİ ORHON

Haftanın Tarihi

Maarif Vekilimizin tamimi

1 Teşrinievvel 1942 sabahı, yurdun her tarafında mektepler açıldı, derslere başlandı. Sayın ve değerli Maarif Vekilimiz Hasan Âli Yücel, ilk derste talebeye okunmak üzere bütün mekteplere bir tamim gönderdi. Çocuklarımızı çalışmıya teşvik eden ve onlara gidecekleri yolu gösteren bu tamimi biz de bir defa daha tamim etmiş olmak için neşrediyoruz:

«Her ders yılı başında sizinle konuşuyorum. Söylediklerimi, her zaman öğretmenlerinizin de sizlere tekrar ettiğini biliyorum. Bununla beraber sizin için ve sizin varlığınızda Türk milleti için lüzumlu ve faydalı bellediğim hakikatleri öğretmekle kendime ve sizlere karşı bir vazife yapmış olduğuma inanıyorum. Çünkü doğru olan sözleri tekrar etmek, doğru şeyler yapmıya en iyi hazırlıktır.

Ders yılı başında okula gelen çocuklardan çoğu kendi kendine «Bu yıl geçen yıl çalıştığımdan fazla çalışacağım, bugünkü işimi yarına bırakmıyacağım. Hazırlanmamış derslerimin birikmesine meydana vermiyeceğim» diye düşünür. Bazıları bir müddet sonra bu düşünce ve kararını unutur; kendini tembelliğin, zahmete katlanamamanın aldatıcı rahatına kaptırır; dersler bir müddet ilerledikten sonra gafletini anlar ama gündelik işler yapılmadığı için keybedilen zamanı kazanmak, artık pek güç olur; diğerleri, isteklerinde dayananlar, çalışmanın verdiği sevinç ve başarı içindedirler. Çocukların çoğunu çalışkan olmalarını sağlamıya imkân var mıdır? diye sorarsanız ben size «vardır» derim. Bu imkânı elde etmenin de kolay olduğunu söyliyeceğim: ders yılı başında kendi kendinize vermiş olduğunuz kararı, her gün, icabediyorsa günde birkaç defa, çalışma alışkanlığı sizde kökleşinceye kadar ve hattâ kökleştikten sonra içinizden, sakin ve kendine emin bir sesle, kelimesi kelimesine tekrar ediniz, ve hemen işe sarılınız. Birkaç gün içinde alacağınız neticeden önce kendiniz memnun kalacaksınız. Yapmanız lâzım gelen bir ödevi, okumanız gereken kitap sayfalarını hatırladığınız anda çalışmıya başlayınız ve ilk gelecek yorgunluğu yeniniz. Kararınızı tekrar etmeyi unutmazsanız bu yorgunluğu ve onun arkasından gelebilecek yorgunlukları yenmek güç olmıyacaktır. Esasen yorgunluk çok defa anlamadan öğrenmeyi istemekten ileri gelir. Halbuki, çok iyi bilirsiniz, öğrenmenin ilk şartı anlamaktır.

Sizin en büyük yardımcınız, gene kendinizsiniz. Diğer büyük yardımcılarınız, öğretmenlerinizle kitaplarınızdır. Onlar da yanıbaşınızdadırlar. Anlamakta güçlük çektiğiniz her hangi bir şeyi onlardan sorup öğrenebileceğiniz tabiidir. Bugünkü hayatın istediği, çabuk ve iyi iş yapabilecek şekilde çalışmayı bilen insanlardır. Bu netice, sürekli çalışma gayretini göstermekle elde edilir.

Her talebenin daha çalışkan ve daha bilgili olması, her talebenin bilgi toplamanın biraz daha artması, o talebenin şahsında milletin yeni bir değer kazanması demektir. Sıhhatinize karşı göstereceğiniz dikkat ile de milletin sağlık toplamı artacaktır. Haftada bir veya iki defa aldığınız beden terbiyesi dersleri, size her gün tekrarlamanız lâzım gelen hareketleri öğretmektedir. Bunlar da tekrarlanmadığı takdirde ders yılı başında verilip sonradan takibedilmiyen kararlar gibi neticesiz kalır. Fakat takibederseniz, sağlığınız bakımından pek çok şey kazanacağınızı pek iyi bilirsiniz.

Çocuklar; sıhhatinizi, size verilmiş milli bir emanet olarak koruyunuz. Bilgi ve sıhhatle birlikte ahlâk değerlerinizi de arttırınız. Geçen mart ayının 18 inci günü Milli Şefimiz ve Cumhurreisimiz İnönü, İzmirden bütün Türk ana ve babalarına şöyle dedi:

«Ancak ahlâklı ve karakterli çocukların bilgilerinden memleket faydalanır. Yavrularımız, memleketin ilerisi kendi ellerinde olduğunu bilerek, kudretli ve bilgili olduğu kadar, ahlâklı ve karakterli olarak yetişmelidirler. Böyle bir yüksek amaç küçük yaşta, mektep sıralarında zihinlerde yerleşirse sağlam olur.»

Sık sık kendi kendinize ve gerektiği zaman başkalarının yanında «Ahlâklı ve karakterli olacağım. Bilgimle memleketime fayda getireceğim» diye tekrar ediniz ve de gibi olunuz.

Aziz Türk çocukları; bu kararlarla 1943 ders yılının ödevlerini yapmıya yınız.»

Asrî Kerem

Yazan:

Orhan Seyfi ORHON

Mizahî destan

Fiatı 50 kuruş

Satıldığı yer:

İstanbul Ankara caddesi Gayret Kitabevi

Yeni neşriyat:

KAHRAMANLIK MENKIBELER

Yazan: Celâl D

Harp ve kahramanlık menkıbeler konuşmalar. 70 sahife, 30 kuruş. B yer: Hüsamettin Basımevi, İstanbul.

Celâl Dinçerin Ankara radyosunun ramanlık saati) nde anlattığı yiğitlik kahramanlık hikâyelerinin, kitap hal kulmuş şeklidir. Türk gençlerinin millî gu ve millî terbiye bakımından pek m olduğu bu tarzda neşriyatı sevinçle k mamak imkânsızdır. Türk tarihi, bu mevzular için bitmez tükenmez bir ka tır. Bunlar, Türk gençliği için terbiy kımdan seçilir, güzel, canlı bir dille dilirse değerine paha biçilmez. Çok k bir asker, değerli bir muharrir olan Dinçere tebriklerimizle birlikte teşekk mizi de sunarız. Bu serinin devam et bekliyoruz.

ENDÜSTRİ

Aylık işçi dergisi

Fiyatı: 20 kuruş.

Basıldığı yer: İzmir, Karşıyaka, 17 sokak, numara: 55. Müessis ve müdü Pertev Endüstri. Memlekette bir ta Endüstri fikrini yaymak, bir taraftan sahaya atılan Türk çocuklarının tekni gisini arttırmak maksadile 1914 de İst da tesis edilmiştir. Eski adı (Sanayi) sayısile mecmua 28 inci yılına basm yor.

Memleketimizde bu mahiyette bir muanın yirmi sekiz yıl yaşıyarak fen ve sahasında Türk gençlerine rehberlik çok güzel, çok faydalı bir başarıdır. M ayı candan kutlar, bu yoldaki hizmet fasılasız devam etmesini dileriz.

ÇINARALTI

Dilde, fikirde, işde birlik

Sayı: 55 — Cumartesi 10 Birinciteşrin 1942

İdare Evi : İstanbul, Ankara caddesi, Çınar Yayınevi. No. 47

TÜRKÇÜ FİKİR ve SANAT MECMUASI

Telefon : 22129 — Fiatı: 15 Krs. — Cilt : 3

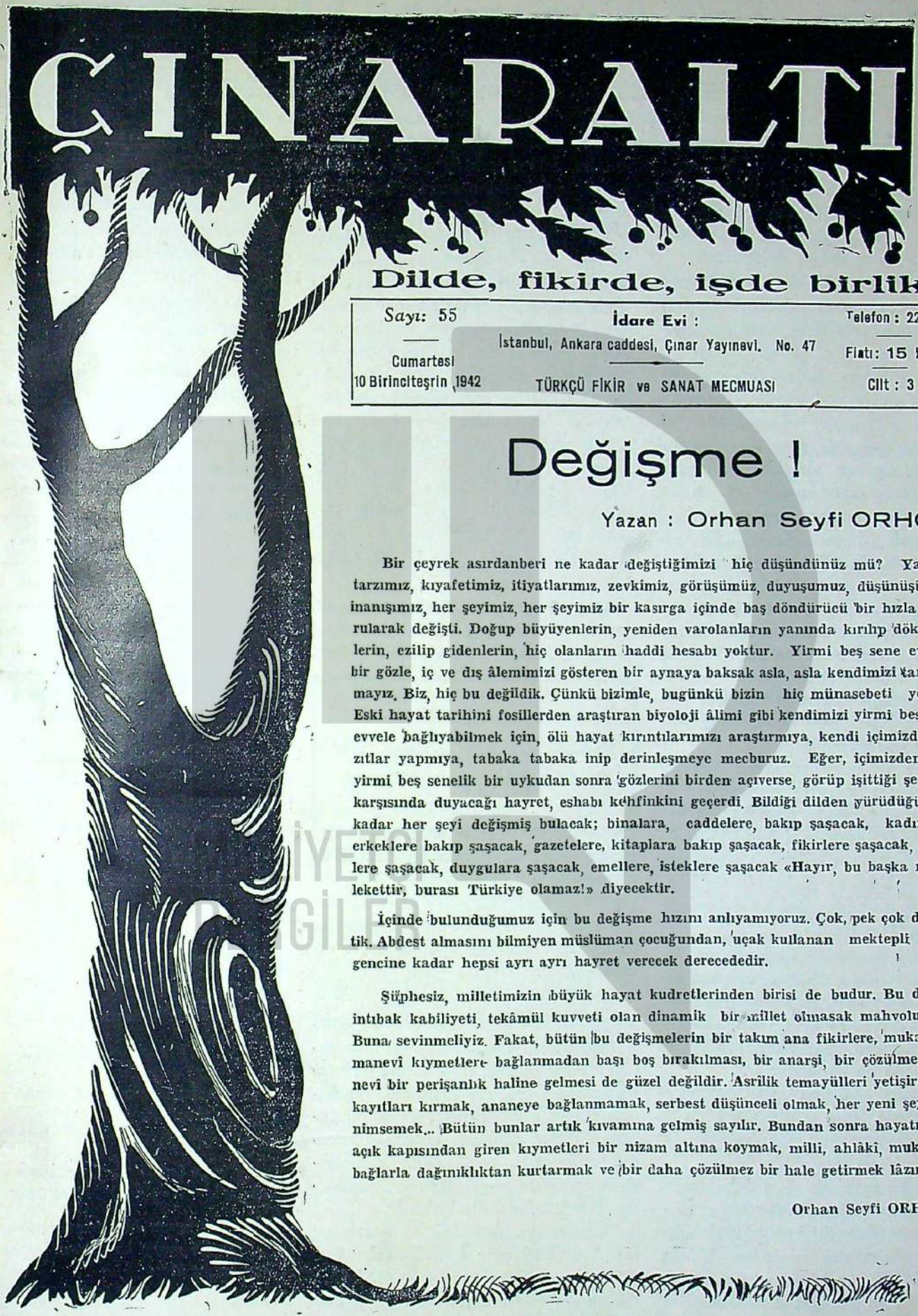

Değişme !

Yazan : Orhan Seyfi ORHON

Bir çeyrek asırdanberi ne kadar değiştiğimizi hiç düşündünüz mü? Yaşayış tarzımız, kıyafetimiz, itiyatlarımız, zevkimiz, görüşümüz, duyuşumuz, düşünüşümüz, inanışımız, her şeyimiz, her şeyimiz bir kasırga içinde baş döndürücü bir hızla savrularak değişti. Doğup büyüyenlerin, yeniden varolanların yanında kırılıp dökülenlerin, ezilip gidenlerin, hiç olanların haddi hesabı yoktur. Yirmi beş sene evvelki bir gözle, iç ve dış âlemimizi gösteren bir aynaya baksak asla, asla kendimizi tanıyamayız. Biz, hiç bu değildik. Çünkü bizimle, bugünkü bizin hiç münasebeti yoktur. Eski hayat tarihini fosillerden araştıran biyoloji âlimi gibi kendimizi yirmi beş sene evvele bağlıyabilmek için, ölü hayat kırıntılarımızı araştırmıya, kendi içimizde kazıtlar yapmıya, tabaka tabaka inip derinleşmeye mecburuz. Eğer, içimizden biri, yirmi beş senelik bir uykudan sonra gözlerini birden açıverse, görüp işittiği şeylerin karşısında duyacağı hayret, eshabı kehfinkini geçerdi. Bildiği dilden yürüdüğü yola kadar her şeyi değişmiş bulacak; binalara, caddelere, bakıp şaşacak, kadınlara, erkeklere bakıp şaşacak, gazetelere, kitaplara bakıp şaşacak, fikirlere şaşacak, zevklere şaşacak, duygulara şaşacak, emellere, isteklere şaşacak «Hayır, bu başka memlekettir, burası Türkiye olamaz!» diyecektir.

İçinde bulunduğumuz için bu değişme hızını anlıyamıyoruz. Çok, pek çok değiştik. Abdest almasını bilmiyen müslüman çocuğundan, uçak kullanan mektepli Türk gencine kadar hepsi ayrı ayrı hayret verecek derecededir.

Şüphesiz, milletimizin büyük hayat kudretlerinden birisi de budur. Bu derece intıbak kabiliyeti, tekâmül kuvveti olan dinamik bir millet olmasak mahvolurduk. Buna sevinmeliyiz. Fakat, bütün bu değişmelerin bir takım ana fikirlere, mukaddes, manevî kıymetlere bağlanmadan başı boş bırakılması, bir anarşi, bir çözülme, manevî bir perişanlık haline gelmesi de güzel değildir. Asrîlik temayülleri yetişir. Eski kayıtları kırmak, ananeye bağlanmamak, serbest düşünceli olmak, her yeni şeyi benimsemek... Bütün bunlar artık kıvamına gelmiş sayılır. Bundan sonra hayatımızın açık kapısından giren kıymetleri bir nizam altına koymak, milli, ahlâkî, mukaddes bağlarla dağınıklıktan kurtarmak ve bir daha çözülmez bir hale getirmek lâzımdır.

Orhan Seyfi ORHON

YENİ ABONE ŞARTLARI (37 den itibaren)
Yıllığı 750, altı aylığı 380, üç aylığı 200 kuruş.
Ecnebi memleketler için :
Yıllığı 1000, altı aylığı 500 kuruş

Sahip ve Neşriyat Müdürü :
Orhan Seyfi ORHON

İHTAR :
İdarehanemize gönderilen eserler neşredilsin edilmesin sahiplerine iade edilmez.

MİLLÎ KÜTÜPHANE

İlim ve Nazariye Düşmanlığı

Yazan : Peyami SAFA

Her münakaşada ilimle nazariyeyi, nazariye ile de faraziyeyi birbirine karıştırıyoruz. Şüphesiz her ilmin nazarî ve her nazariyenin farazî bir tarafı vardır; fakat ilim nazariyeden, nazariye de faraziyeden ibaret değildir.

Âdi ve amelî bilgi donelerile hüküm vermeğe alışanlar, ilim görüşlerini reddetmek için «bunların birer nazariyeden başka birşey olmadığını» söyleyip çıkarlar. Bilhassa mânevî ilimlerin, hele iktisat gibi nazariyelerile faraziyeleri birbirine karışmış, tekâmülünün ilk safhalarını yaşıyan genç ilimlerin hükümlerini nazarî olmakla suçlandırmakta avam mantığı daha cür'etlidir.

Son ayların pahalılıktan doğan iktisadî münakaşalarında da böyle iki cephe beliriyor: Birisi, iaşe ve geçim dâvalarını iktisat nazariyelerinin de yardımiyle incelemeğe ve çözmeğe davrananların cephesi; öteki de ilmî tamimden ve kanundan daima uzak kalarak münferit tecrübelerin hususî vasıfları yerine umumî hükümler vermeğe kalanların cephesi. Bunlar, düpedüz, ilim e nazariye düşmanlarıdır.

Bunlar her nazariyenin bir faraziye olduğunu sanıyorlar; bilmiyorlar ki her faraziye bir nazariyedir, fakat her nazariye bir faraziye değildir. Claude Bernard'ın sağlam tarifiyle : «Nazariye tecrübî tenkidin ve muhakemenin kontroluna vurulduktan sonra doğruluğu anlaşılan faraziyedir.»

Faraziye olmakla işe başlamış, fakat faraziyelikten çıkarak hakikat olmak nimetine kavuşmuş nazariyeler olduğu gibi faraziye olmakla kalmışları da vardır. Bu ikinciler, hakikat olmağa da, iflâs etmeğe de namzettirler.

Bu ikisini birbirine karıştırmamızın sebebi, bizde ilim görüşünün büyük bir tarihî ananeden mahrum oluşuna keskin bir işaret sayılabilir.

Şarkta bu mahrumluğun dokuz asırlık bir tarihi vârdır. Ondan evvel, Farabi ve İbni Sina, iki büyük Türk mütefekkiri, Aristo'nun peşinden, insan aklını tabiatla kucaklaştıran ve garpta bugünkü ilim görüşünün temellerini hazırlıyan peripatetizmi şarka getirdikleri halde sonraları İbni Rüşd gibi dehalı talebee nnirli âha- .tirğetiuslerha halı talebelerinin karşısına çıkan Gazali ve Muhiddini Arabî gibi azılı düşmanlar, İslâm şarktan ilim görüşünü koğdular ve yerine iman görüşünü oturttular.

Bu felâketin Türkiyede resmî bir hüviyet alışı Fatih devrine raslar. İstanbulu fetheden büyük Türk, yazıklar olsun ki, Bursalı Hoca oğlunu Gazali'nin müdafaasına memur etmiştir. Gazali ki, Farabi'lerin, İbni Sina'ların, bugünkü ilim görüşüne temel olan tabiatçı felsefelerine karşı kör imanın, tecrübeden ve kontroldan önce gelen mistik sezişin, peşin hükümlerin kahramanıydı. Fatih onun yanında, objektif ve hakikî ilme karşı cephe aldı. İkinci Mehmed'den sonra mistik Muhiddini Arabiyi tenkid etmeğe cevaz vermiyen fetvalar çıkarılmağa kadar ileri varıldı.

İstanbul'un fethi, Yunan düşüncesinin yeniden dirilişi demek olan rönesansın doğumuna ve inkişafına bir baş-

ÇINARALTI

Okuyucularına mübarek bayramı kutlar, Türk milleti için sevinçli, mutlu günler diler.

langıç teşkil ettiği halde, İstanbulun fâtihi, Yunan mucizesini ilk keşfeden Farabi ve İbni Sina gibi Türk mütefekkirlerinin Şarkta attıkları rönesans tohumlarını Hoca Oğlunun ayağıyle ezdirmişti.

Elbirunî'nin kronolojisine önsöz yazan Rr. Ed. Sachau şu hükmü verir:

«Dördüncü asır, İslâmlığın fikir tarihinde bir dönüm noktasıdır; 500 tarihlerinde Ortodoks imanının yerleşmiş olması müstakil araştırmaların yolunu (içtihat kapısını) ebediyen kapamıştır; Eş'ariler ve Gazaliler olmasaydı Araplar da bir Galilée'ler, Kepler'ler, Newton'lar milleti olurdu.»

Arapları bilmem (çünkü Farabi ve İbni Sina Türk oğlu Türktür, fakat ilmî düşünceye karşı duran Gazalî, Eş'ari, Muhiddini Arabî Araptır) fakat yukarıki iddianın Türk milleti için pek doğru olabileceğini kabul etmekte hiç tereddüdüm yoktur. Yunan tesiri Şarkta bütün Garbı on birinci asırdan itibaren kaplamağa başlıyan bir Türk röne sının Farabi ve İbni Sina gibi T müjdecilerini yetiştirdiği halde A tesiri, Gazalî ve Muhiddini Arabî ri, Türk düşüncesini Avrupa röne sından yüzlerce sene geri attı. (T inkılâbına Bakışlar adlı kitabımda felâketli âkıbetin sebepleri aranmış

Eğer bugün Türkiyede her ilmî rüşün karşısına bir ilim ve naza düşmanlığı dikiliyorsa, bunun d tarih sebeplerini Dr. Ed. Sachau beraber — dördüncüye kadar gidiln bile — onuncu asırdan itibaren İs Türk düşüncesinin klâsik kültürden rılıp Arap ve İran tesirleri altına masında aramak lâzımdır.

Peyami Saf

Seçme Sözler

★ İnsanın bir budalalık yapacağı za aklının başına gelmesi kadar ferahlatıc şey tasavvur edilemez.

LA BRU

★ Dünyanın boş olduğunu görn adam cidden boş bir adamdır.

PAS

★ Karakter sahibi olmayan adam, a değil bir şeydir.

CHAM

★ İnsanların iddiaları büyük, pr küçük olur.

VAUVENARG

★ Demokrasi halkın halk nef'ine tarafından idaresidir.

LINC

★ İnsanın dostu olamaz, saadetinin

NAPOLE

★ Kusurlarımız hiç olmasaydı ba larında kusur arayıp bulmaktan bu zevk alır mıydık!

LA ROCHEFOUCA

★ Gençlerin bir şey hakkında hi verme kabiliyetleri noksandır; ihtiyar da öyle.

PAS

ıristiyan Medeniyeti

Yazan :

Dr. Mustafa Hakkı AKANSEL

İngiliz sefiri Sir Samuel Hoare'un İs-ıyada söylediği, hıristiyan medeniyetini ve İslâmlığa hücum eden demeci, bu nın kaleme alınmasına vesile oldu. Bu ının dayandığı kaynaklar, meşhur Avrupa r adamlarının eserleridir. Kendimden bir katmadım: Yazının tarafsızlığı tam ve olsun.

Bir (Hıristiyan Medeniyeti) var mıdır? sorguya, meşhur **Gabino**, 1854 de, şu ce-vermiştir. Metnin aslını ve tercümesini en aşağıya aldım:

(Je n'ai jamais compris cette doctrine e moderne qui consiste à identifier tel-it la Loi du Christe avec les intérêts de monde qu'on fasse sortir un prétendu e des choses appelé la Civilisation chré-ne). (Metinde, son iki kelimenin altı çi-ir).

Tercümesi: (Hiç bir zaman anlıyamadı-tamamile asri bir umdeye göre, İsanın ını, bu dünya menfaatlerinin aynıdır, (Hıristiyan medeniyeti) denilen, gûya bir n nizamı, bundan çıkmıştır). (1).

Tarih profesörü **Georges Weill** de şöyle : (1835 de, Almanyada **Strauss, (İsanın** ı isimli bir eser çıkardı. Ve onun, mev-bir şahsiyet olduğunu ispat etmeğe ça-. Bu eser, müthiş bir heyecan uyandır-(S: 205)

(Cermen diyarlarının şan ve şerefini eden bu bilginler (âlimler), üniversite-okutan bu profesörler, sakin, sabırlı, cı idiler. Onlar, İncil ve Tevratı, yalnız i gözüyle tenkid ettiler. Sonunda, haki-hıristiyanlık için, bu tetkiklerin çok mu-olduğu anlaşıldı) (S: 204).

(1814 tenberi, papazlar, İspanyada yer-niyeti) isimli bir kitap çıkardı. Bütün ay-Almanya heyecana düştü. Müellif, bu de, hıristiyanlığın, insanlığın ilahlaştırıl-dan başka bir şey olmadığını ispata ıştı) (S: 206).

Bruno Bauer, daha ileri giderek: (**Mas-indirilmiş hıristiyanlık**) isminde bir , 1843 de bastırdı) (S: 206).

(Matbaa, 1914 tenberi, **Volter'in** tam kül-ndan 1.598,000 adet basmıştı) (S: 207).

(1814 tenberi, papazlar, İspanyada yer-ler. Fakat, İspanya, 1837 de, 24,000 pa-memleketten dışarı çıkardı. Portekiz de, ve 1833 de aynı buhranı geçirdi) (S: (2).

Alman filozofu, maruf **H. von Keyserling** şöyle yazar :

(Hıristiyanlık, her türlü orijinal üstün-i, daha tohumda iken boğdu, bir de in-arda yardım görmeğe ve rahatlıktan is-

Vur dizini

Vur dizini babandan sana kalan toprağa
Omuzundan yukarı kaldır da kollarını!
Sen ki, boyun bosunla, benziyorsun bir dağa
Ben dumanlı başından görüyorum yarını.

Parmakların vurdukça karşı dağlar inliyor;
Yanık gönlüm heybetli gölgende serinliyor.
Ak köpüklü «Menderes» «Harmandalı» dinliyor
Gelin gibi geçiyor arslanlar diyarını

Göğe doğru kalktı mı bir «efe» nin elleri
Birer birer kopmalı «bağlama» nın telleri
Feda olsun yoluna dünyanın güzelleri
Yeni baştan yarattın içimin baharını

Süreyya ENDİK

tifadeye hakları olduğuna ait bir fikir uyandırdı. Aynı zamanda, onların kalbinde bir kibir ve gurur doğurdu: Halkın, en aşağı tabakalarının, indi ilâhide en kıymetli olduğu kanaatinden doğan kibir ve gurur., Bu fikirler, bugün, hıristiyanlıktan ayrıldılar, başlı başına büyümeğe başladılar. Bu keyfiyet, bana, garp kültürünün istikbali hakkında ciddi kaygılar veriyor) (Cilt: 1, sa: 65).

(Hıristiyanlığın umdelerini iyice anlıyamadık: Bunlar, garbî Avrupa insanlığının ahlâkını düşürdüler: Şimdiki, o iğrenç (maddiyetcilik) fikri, Ortaçağ (Cennet arzuları) nın torunudur) (cilt: 1, S: 66).

(Halkın aşağı tabakalarının, daha incelmiş ve aydın insanlara karşı takındıkları ve gittikçe korkunç bir hal alan diktatörlük duyguları, bin senedenberi, aklen zayıf olanların, hıristiyanlık nazarında en mesut insanlar addedilmesinin doğrudan doğruya bir neticesidir). (İnsan topluluklarının bu, en aşağı tabakaları, en sonra, yalnız kendilerinin kıymetli olduğuna inandılar ve şimdi de, bu kanaatlerinin ameli neticelerini almak istiyorlar) (cilt: 1 S: 66) (3).

Pariste çıkan (**Le Tems - Tan**) gazetesinin meşhur tenkidcisi **Paul Souday** da şöyle yazar (4):

(Matbuat serbestliği, mezheplerin serbestliği, lâik devlet, bir buçuk asırdanberi kurulan içtimaî bünyenin temelleri hep, **Volter'in** fikirlerinin yemişleridir. İçinde yaşadığımız şimdiki dünya, **Volter'in** beyninden çıkan bir âlemdir) (S: 195).

Amerikalı filozof **Will Durant** da şöyle yazar: (5)

(On üçüncü yüz senede, kilise, Avrupa topraklarının üçte birine sahipti. Hıristiyanlık, bin sene müddet, bütün Avrupa kavimlerini, sihirkâr bir iman ile birleştirdi. Bu kadar birlik, ne evvelce, ne de sonraları görülmedi. Fakat, buna mukabil, kilisenin, muayyen ve hiç değişmez bir (umdesi - doctrine) vardı. Bu umde genç Avrupanın zekâsı üzerine, sert bir kabuk gibi atıldı.

Skolastik felsefe, bu kabuğun içinde darda kaldı. İmanla akıl ve mantık, boş faraziyelerle, evvelden tesbit edilmiş neticeler arasında bocaladı durdu).

(On üçüncü asırda, bütün hıristiyan âlemi, **Aristo'nun** Arapça ve Yahudice tercümelerile karıştı, gayrete geldi) (S: 121).

(Haçlılar seferleri şark yolunu açtı. **Kâğıt** da, **Mısır'dan** ucuzca getirilmeğe başladı. Bunun üzerine, papazlar, artık, (Bilgi) nin inhisarını kaybettiler. **Matbaa**, kâğıt gibi ucuz bir madde bulunca, birdenbire parladı. **İnsanlar; boş din kavgalarını bırakıp aramağa, düşünmeğe, okumağa başladılar. Roger Baccon** (Beykın) bu hareketin ilk hamlecisidir) (S: 122).

Netice: Avrupanın şimdiki, maddî, teknik, müspet ilimler üzerine kurulmuş olan (medeniyeti), saf ve hakiki hıristiyan medeniyeti değildir. Onu temsil eden devre Ortaçağdır. Şimdiki garbî Avrupa medeniyetine: (**Hıristiyanlığa isyan medeniyeti**) dense daha münasip olur sanırım.

Doktor Mustafa Hakkı AKANSEL

---

(1) Le Comte de Gobineau: Essai sur l'inégalité des races humaines, insan ırklarının müsavi olmadığına ait bir deneme. Altıncı basılış, cilt: 1, sayfa: 64. Firmin, tâbi.

(2) L'Eveil des nationalités et le mouvement libéral (1815-1848). Milliyetlerin uyanması ve serbeslik hareketi. 1930.

(3) (Bir filozofun seyahat notları). Fransızca tercümesi. 1913.

(4) La société des grands esprits. Üçüncü basılış. 1929. «Büyük zekâların meclisinde».

(5) Filozofların hayatları ve umdeleri. Fransızca tercümesi. 1938.

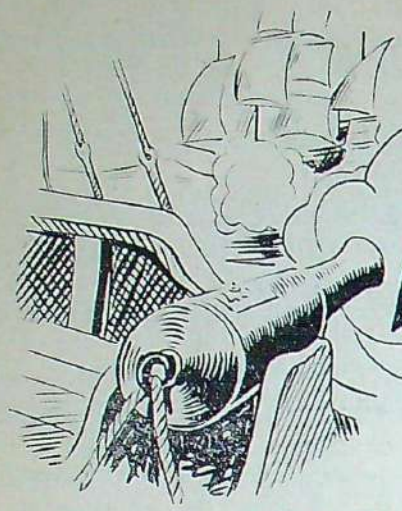

PREVEZE MUHAREBESİ

404 üncü Yıldönümü Münasebetile

Yazan : Enver Behnan ŞAPOLYO

Osmanlı Türkleri on dördüncü asırdan on altıncı asra kadar karalara hâkim oldukları gibi, on altıncı asırda denizlerin de hâkimi idiler. Kanuni Sultan Süleyman devrinde Türklerin kurdukları devlet cihanın en büyük devleti idi. Akdeniz hâkimiyeti de bizim donanmamızda idi.

Türk milleti kara ordularında sayısı belirsiz kahramanlar yetiştirdiği gibi, denizcilik tarihimizde de şanlı kahramanlara malik olmuştur.

Deniz kahramanlarımızın en şöhretlileri (Yakup oğulları) olduğu gibi, (Turgut Reis, Piri Reis, Kemal Reis, Burak Reis, Seydi Ali Reis, Murat Reis, Salih Reis, Uluç Reis) gibi kahramanlardı.

Bütün bu kahramanların ilk şöhretlisi, Avrupalıları titreteni (Baba Oruç) dur. En büyük şöhret (Barbaros Hayrettin) dedir. Fakat Barbarosu yetiştiren ağabeyisi Baba Oruçtur. Osmanlı deniz kahramanları hakkında bir İngiliz müverrihi olan (Leyn Pol) ün «Berberiye Korsanları Tarihi» ile (Kâtip Çelebi - Hacı Halife) nin (Tuhfetülkibar fi Esfarülebhar) adlı eseri ve (Piri Reis) in (Kitab-ül-Bahriye) si, (Mehmet Şükrü) beyin (Esfarı Bahriyei Osmaniye) adlı, bahriye tarihi ve yine (Ali Rıza Seyfi) beyin (Kemal Reis ve Baba Oruç) ve (Turgut Reis) ve (Barbaros Hayrettin) eserleri malûmat verirler.

Bundan 404 yıl evvel (Anderya Dorya) yı Prevezede mağlûp eden Barbaros Hayrettinin kardeşleri ve babası kimdir?

Fatih Sultan Mehmet, İstanbulu zaptettikten sonra, Boğazlara da hâkim olmağı düşündü. Bunun için Boğazlara hâkim olan Ege denizi adalarını da fethetmek lâzımdı. İlk defa olmak üzere (Midilli) adasının zaptına hazırlandı. Büyük bir donanma yaptırdı. Bu gemilere her taraftan asker toplandı. Bu toplanan askerler arasında Acaovalı (Yakup) adında bir de sipahi vardı. Türk donanması hazırlığını bitirdikten sonra Çanakkale Boğazından çıkarak, 1462 senesinde Midilli önüne geldi. Birdenbire Midilli adasına asker çıkarıldı. Bu âni baskın neticesi, Midilli kendini müdafaa edemedi. Midilli kalesinin üstüne Acaovalı Yakup, Türk bayrağını dikti. Ordu Midillide fazla kalmadı. Burada kale muhafızı olarak bir miktar dizdar bırakıldı. Bu dizdarlar arasında (Sipahi Yakup) da kaldı. Yakup bey burada evlendi. Bu adada dört oğlu oldu ki bunlara (Barbaros Kardeşler) denilmektedir. İshak, İlyas, Baba Oruç, Hızır adları takıldı. Zamanla bu çocuklar büyüdüler. Bunlardan en büyüğü (İshak) baba yurdunu bekledi İhtiyar babasının ve annesinin yanında kaldı.

Bunlardan (Baba Oruç Reis) ticaret yapmak üzere gemilerle Mısır ve Trablus Şam taraflarına, (Hızır Reis) ile (İlyas Reis) de Siroz ve Selânik taraflarına gidip gelirlerdi. Fakat Hızır ile Baba Oruç'un babaları gibi askerliğe çok merakları vardı. Hızır ile Baba Oruç gayet kuvvetli ve iri adamlardı. Mütemadiyen kılıç sallarlar, ok atarlardı. Kuvvetlerinden herkes korkardı.

Bu kahraman Türk gençleri deniz yolu ile ticaret yaparak, hayatlarını kazanıyorlar, mesut yaşıyorlardı. Fakat bu zamanda Akdeniz çok tehlikeli idi. Bilhassa Rodos adasına çıkmış olan (Sen Jan) şövalyeleri korsanlıkla her tarafı haraca kesmişlerdi. Kudüste Selâhattini Eyyubînin kılıcından kurtulan bu dervişler bir korsan çetesi olmuşlardı. Günün birinde Selânikten gelen Hızır Reis ile İlyas Reisin bindikleri geminin önüne Sen Jan şövalyeleri çıktılar. Fakat Hızır ve İlyas bunlara esir olmağı Türklüklerine yediremediler. Deniz üzerinde bir cenk başladı. Fakat kahraman İlyas bu savaşta şehit düştü. Henüz pek genç olan Hızır Reis de bu korsanlara esir düştü. Bir aralık bu gemilerin içinde ayağına pıranga vurularak forsa, yani kürek mahkûmu olarak çalıştıktan sonra da Rodos zindanına atıldı. Fakat bir yıl sonra bir fırsat bularak Hızır Reisin bu zindandan kaçıp, Anadolu sahillerine tığını biliyoruz. Bu zamanlar Yavuz S Selimin kardeşi (Sultan Korkut) Kar valisi bulunuyordu.. Hızır Reis vaziyeti kuda anlattı. Bilhassa kardeşinin şe onun ruhunda bir intikam hissi uyandı tı. Korkut, kahraman adama Akde korsanlık etmek üzere on sekiz oturaklı (Perkende) gemisi verdi. O zaman Reis - Barbaros Hayrettin bu küçük nenin içine yüz elli tane yiğit ve cesur kadaş seçerek, Akdenizin coşkun da üzerine kendini salıverdi. Arkadaşlarıl yemini ettiler: «Kovalıyandan kaçmıya kaçanı kovalamıyacağız!» Bu suretle şinin intikamını almak üzere Rodos lerini vurmağa başladı. Az zamanda kazandı. Bundan sonra İtalyanın ce şarki sahillerini yağma etti, Midilliden ler alarak donanmasını büyüttü. K İskenderiyede geçiriyordu. Ağabeyisi Oruç ise, Akdenizin garp taraflarında şıyor, Tunus taraflarında barınıyordu.

Baba Oruç bir gün, asırlarca sonra polyon Bonaparta menfa olmuş olan adası cıvarında kısmet bekliyordu. Bird karşıdan Papa İkinci (Jolyos) un bandırasını taşıyan ve (Galley - Royal nilen, yeni harp kadirgası, içinde pek metli eşyalar olduğu halde göründü. seyyar kaleler Cenovadan kalkmışlar, R nın iskelesi olan (Civita) limanına g lardı. Bu iki gemi, biribirlerinden ayrı, k suz, ilerliyorlardı. Baba Oruç bu avı kaç mak istedi. Halbuki kendisinin gemisi o kiz oturaklı bir kadırga idi. Bu mu toplarla mücehhez gemileri nasıl esi bilirdi? Türk oğlu bunu yapabilirdi. dünya tarihine kahramanlık destanı mak için gelmişti. Fikrini arkadaşlarına ledi. Hepsi bu olamaz dedi. Baba Oruç olur, diyerek kadirganın bütün küreğ denize attı. Yelkenleri de indirdi. Fe uğramış bir gemi gibi, sessiz avını b

...an gemisi, böyle sessiz bir gemiyi gö...ce ona doğru yanaştı. Birden Türk ...klarını gören gemiciler silâhlara sarıl... Fakat Türk ateşi karşısında ne yapa...arını şaşırdılar. Baba Oruç ve arkadaş... derhal gemiye atlayıp, içinde ne kadar ...a ve asker varsa, geminin ambarlarına ...ttiler. Baba Oruç ne olursa olsun, iki... gemiyi de esir almağa karar vermişti. Ar...aşları bu ganimet bize yeter, buradan ...şalım dediler. O hayır, öbür gemi de bi...dir! dedi ve arkadaşlarına düşmanın ...elerini giydirdi; herkes sakin, gemi için... dolaşmağa başladı. Arkadaki gemi va...n tamamile habersiz lâkaydane bu ge... yanaştı. Lâkin korkunç bir alabanda ...i, bir kurşun, ek sağanağını müteakip bu ...ye de rampa edildi. Bir müddet sonra bu muazzam Papa gemisi de esir edildi. ...ya kurulalı böyle bir deniz kahramanlığı ...a görülmemişti. Baba Oruç bu gemiler zengin ganimetlerle Tunusa döndüğü za... Araplar şaşa kaldılar. Bu vaka hıristi... âlemini altüst etti. Baba Orucun şöhreti (Barbaros) oldu. Güya Baba Oruç kırmızı ...lı imiş, buna kırmızı sakal mânasına ...baros demişler, halbuki Baba Oruç gelini Avrupalılar Barbaros yapmışlardır. ...aros bundan sonra 500 silâhlı bir İspan... gemisini de zaptetti. İşte bu sıralarda ...r Reis'de, bu kahramanın çırağı oldu. ...eşinin yanında korsanlık stajını yaptı.

Akdenizden kuş uçmuyordu. Barbaro... şöhreti bütün dünyayı tutmuştu. Baba ...un Becaye'de İspanyollarla muharebesi kanlı, pek müthiştir. Burada bir kolunu ...etti, Tek kollu Baba Oruç Araplarla, İs...yollarla çok cenkler yaptı. Fakat Baba ...ç Tilmisan kalesinde İspanyollarla uğra...a, İshak Reis ve Baba Oruç Şehit düş...r. Buradaki kahramanlık sahnesi şahe...r. Baba Oruç ölürken:

— Denizlerde Hızır var, diye gözlerini ka...ı. Hızır Reis de kardeşinin şehadetini du...: «Ah bütün firengistanı kılıçtan geçir... Kardeşlerimin, yoldaşlarımın öcünü ala...» dedi. Artık Akdeniz Hızıra kalmıştı ...8). İşte bundan sonra kardeşinin Barba... lâkabı (Hızır Reis) e geçti. Tarihte bir ...aros Hayrettin) doğdu. Artık Barbaros ...denizden kuş uçurmuyor, şöhreti dünyayı ...ştu.

Bu zamanlar (Kanuni Süleyman) padi...ı. O sıralarda Almanya İmparatoru ...nci Şarl) Akdenize hâkim olmak için o ...anın en şöhretli kaptanlarından, Cene... Dukası amirallerinden olan Anderya Dor...yı büyük bir donanma ile Akdenizin Os...lı sularına göndermişti. Bu zamanlar ...k orduları Viyana kapılarına dayanarak, ...payı titretiyordu, Akdenize de hâkim ...k üzere Kanunî Süleyman o zamanlar ...ayir Emiri olan (Barbaros Hayrettin) i ...nbula davet etti. Barbaros Hayrettin de sekiz gemi ile 1533 tarihinde İstanbula geldi. Barbaros Hayrettin on sekiz korsan kaptanla huzura çıkarıldı. Bunlar âdetleri veçhile Padişahın elini öptüler. Kanunî Anderya'yı Barbarosa sordu, o da:

— O herifin lâkırdısı mı olur? Bu kadar vakittir arıyorum, benden kaçıp duruyor. Padişahım emrederlerse gemilerini havaya uçururum! dedi. Kanuni de:

— Hızır bey! Sen bu dinin en hayırlı oğlusun! Allah senden razı olsun! Sana «Hayrettin» ismini verdim! dedi. Hızır Reis Barbaros Hayrettin Paşa oldu.

SELÂM SÖYLEYİN!

Bugün çıkıyorum gurbet yoluna,
Eşe, dosta benden selâm söyleyin.
«Tanrı yardım etsin garip kuluna»
Deyin, soranlara selâm söyleyin.

Azığım elimde, kolumda sazım..
Baktıkça yollara yaşlanır gözüm.
Dostlar böyle imiş alnımda yazım
Gayrı kalanlara selâm söyleyin.

Bana da ağlıyan olsa nolaydı?
Arkamdan biraz su döken olaydı..
Bir dost mendilini yel sallayaydı..
Dağlara, taşlara selâm söyleyin.

Yarım el yüzüğü takmış eline,
Kolunu dolamış ağyar beline,
Ne çektiğim ne de hâlim biline
Yalnız, gitti deyin, selâm söyleyin...

Leman ÇİÇEKDAĞI

Artık Barbaros Hayrettin Paşa büyük bir donanma ile Akdenizde zaferden zafere dolaşıyordu. Bu esnada Papa (Pol III) ün teşvikile Venedik, Ceneviz, Malta, İspanya, Portekiz hükûmetleri bir deniz Haçlı seferi hazırlamışlardı. Bu donanma Korfu adasından kalkarak Prevezeyi zaytedeceklerdi. Bu zamanda Barbaros Hayrettin Paşa da Ağribozda idi. Bu havadisi duyar duymaz, yirmi parça gemi ile (Turgut Reis) i öncü olarak gönderdi. Haçlı donanmasının kumandanlığı (Anderya Dorya) da idi. (600) parça gemiden mürekkep büyük bir donanma idi. Bu kuvvetten 52 parça kadirga ile bir kıta gayet büyük kalyon Cenevizin, 70 parça kadirga ile 10 kıta karaka büyük kalyonlar Venediğin, 30 parça kadirga Papanın, 10 parça Malta şövalyelerinin, 80 kıta kalyonlar İspanya ve Portekizin 49 parça gemi de diğer hıristiyan hükûmetlerinin idi. Bu kuvvete karşı Barbaros Hayrettinin donanması, ancak çektirme nevinden 122 kıta gemi idi. Donanmayı Hümayûn Preveze limanında iken, müttefik donanması, iki mil mesafeye gelerek Türk donanmasını ablukaya aldılar. Bunun üzerine Barbaros, muharebe pilânlarını hazırlamak üzere bir harp meclisi kurdu. Müzakerelerden sonra harbe karar verdiler. Donanmayi Hümayûn merkez ve cenahlar olmak üzere üç fırkaya ayrıldı. Bu fırkalara kumandanları tayin edildi. Bu esnada düşmanın bir filosu karaya asker dökmek üzere ileriledi. Bunlara karşı fedayi filosundan Turgut Reis, Murat Ağa, Güzelce Mehmet ve Sadık Reisler yürüyerek, hepsini derhal kaçırdılar. İki gün sonra düşman gemilerinden bazıları, ilerliyerek, donanmamıza ateş ettiler. Bunun üzerine donanmayi hümayûn limanın dışına çıktı. Türk gemileri yarım daire şeklinde bir harp nizamını aldılar. Bu suretle düşmanın üzerine yürüdüler. Düşman donanması derhal kaçarak, Korfu'daki diğer fırkalara iltihak etti. Akşam olduğundan takip edilemedi.. Ertesi gün düşmana İraebahti'de rasgelindi. Bu zaman Türk donanması dört fırkaya ayrıldı. Gönüllü fırkası Turgut Reisin kumandasında, merkezdeki fırkaya Hayrettin paşa, sağ tarafa (Salih Reis), sol tarafa (Seydi Ali Reis) memur edildi. Düşman Türk donanmasını görünce üç sıra borda nizamı aldı. Birinci hatta kalyonlar, ikinci hatta kadirgalar, üçüncü hatta küçük gemiler sıralandı.

İşte bu anda Türk donanmasından boru, nakkare, tekbir sadaları ve askerin Allah, Allah avazelerile, topların cehennemi ateşi başladı. Bu korkunç sadayı duyan düşman da ateşe başladı. İkinci hatta bulunan Anderya Dorya hücuma başladı, fakat bu sırada Turgut Reis düşmanın arkasına gelerek, her iki taraftan düşmana ateş edildi. Türk gemileri de ilerliyerek birinci hatta girince, dehşet başladı. Yanan gemiler, batan gemiler, denize dökülenlerin adedi çoğaldı, kimse Anderya Doryanın kumandasını dinlemedi. Akşam üzeri düşman gemileri kaçmağa başladılar. Anderya Dorya da sakalını yolarak, harp sahnesini mağlûp olarak bırakıp, firar etti. Bu muharebede Anderya Doryanın, iki eline iki gülle alarak döğündüğü meşhurdur. Preveze muharebesi 1538 eylûlünde kazanılmıştır. Bu muharebede düşman 128 gemi kaybetmiştir. Bu muharebeden sonra Barbaros Hayrettin Paşa bütün esirlerle Kanuninin huzurundan bir geçit resmi yapmıştır. İşte bundan 404 yıl önce Türk kahramanları dünyanın en büyük bir deniz muharebesini kazanarak, Akdeniz ticaret yollarına hâkim olmuşlardı.

Enver Behnan ŞAPOLYO

ÇUKUROVA

IRMAKLARI

Yazan : Rıza YALGIN

Göksü, Silifkeden geçerken...

Çukurova halkı «nehir» e «ırmak» der, ırmaktan küçük olan sulara: çay; çaydan küçüğüne: dere, dereden küçüğüne ise: suyolağı denir. Suyolakları pınarlardan, pınarlar: Közlerden ve gözler de sularını kaynaklardan alır (1). Bu üç adı bir arada taşıyan membalar da vardır ki: Bunlara doğrudan doğruya «suyun gözü» veya «pınar» adı verilir.

Çukurovanın meşhur büyük dört tane ırmağı vardır. Bunlar Göksu, Berdan, Seyhan, Ceyhan adlarile anılır.

Göksu ırmağı:

Silifkenin kuzeyinde Karaman dağlarile Barcın yaylâlarındaki pınar, dere ve çayları toplıyan bu ırmak; Buğa dağları vâdilerinden de birçok sular alarak dağlardan kurtulur kurtulmaz Silifke kasabasını ikiye bölerek ovaya düşer.

Eski adı (Kalikadnüs) olan Göksu'yun uzunluğu 1950 kilometre tahmin edilmiştir. Bu ırmak ovada bir müddet âdeta faydasızca dolaştıktan sonra Gazi çiftliğinin solunda Akdenize dökülerek yorgunluğuna nihayet vermiş olur.

Seyhan ırmağı Eyner civarında geçit kayıkları

Göksu; kış günleri ve bilhassa ilkbaharda (karların erimesi üzerine) yataklarını doldurduğu zaman pek tehlikeli bir manzara alarak bütün ovayı basar ve oldukça mühim zararlar verir.

Berdan ırmağı:

Eski adı (Kidnüs) olan bu suya Tarsuslular «Tarsus ırmağı» adını vermişlerdir. Berdan kelimesi Arapça soğuk olmasına göre konulmuş olsa gerektir. Bunun için İskenderin bu ırmakta yıkandıktan sonra hastalandığı ve ölümüne sebep olduğu rivayet olunur.

Bu çay; Bulgar dağında birçok yere batan adını alan (çıktığı yerden biraz ileride batan) pınarların yer altı sularından teşekkül ettikten sonra Cehennem deresine kadar yalçın vâdilerden ve sert bir tabakadan geçerek Cehennem deresinde çilesini tüketerek Külek çayını bir yudumda içer ve Tarsusa iner. Su Tarsus şehrini muntazam bir surette sular. Zannederim ki Tarsusu cetvelleri Valide Sultan tarafından mıştır. Çünkü Cevdet Paşa «Valide tezkere» nam mektubunda: (2)

«Maraşa giderken Tarsustan ge duğumdan zât-ı şefkat âyat ismetpe nin orada icrasına muvaffak olduklar bar hayratı, gözümle görüp seyrab-ı celileleri olan binlerce kesanın duas bir kayıtla bunu teyit etmektedir. bunun şehri sulayan su olmayıp da bir çeşme olması da mümkündür.

Berdan ırmağı Tarsusun kuzey dinamo çevirerek şehri elektrik ile eder, şehir içinde de birçok un değir ni döndürerek kasabanın doğusundan yoluna devam eder.

Eski zamanlarda bu nehrin Tarsus

Seyhan ırmağı Adanaya girerken...

tısından geçtiği muhakkaktır. Çünkü, içinde bulunan Roma devrine ait kar yon ve yeni köy denilen yerdeki (Regma) (3) gibi eserler bu kana vetlendirmektedir. Evliya Çelebi bile taklığı görerek «**Etraftaki kuralarda ca meşhur afaktur. Bu dağlarda (ovalar cak) Osmanlı Padişahının kanun üz bin adet topkeşan camusları ' (su sığ vardır. Bunlar kendi biter kendi yeter galı damgasız her biri dabbetül-arza camuslardır.**» (4) demiş ve eski bata mevcudunu tanıtmıştır.

Dört beş senedir devlet bu batı kurutmuş ve buralara muhacir 'ile Yü çebeleri yerleştirmiye koyulmuştur.

Tarsus ırmağı bugünkü mecrasile doğru giderken Aynas gölünü meydana

dikten sonra Mine civarında Akdenize dökülür.

Profesör Garstang Hitit imparatorluğu kitabında (5) Yeniköy (Regma) ile (Aynas) arasında kadim Anşiyal harabesinin bulunduğunu tahmin etmiş ise de bilâhara bundan sarfınazar etmiştir.

Göksu ile Tarsus ırmağı arasında Lemas, Alata ve Mersin çayları vardır.

Mevzuumuz ırmaklar olduğuna nazaran bu yazımızda çaylara temas etmek mümkün olamıyacaktır.

Seyhan ırmağı:

Yunanlıların efsaneli masallarına bile giren (Saros) Seyhan ırmağının adı, Orta Asyadan gelen Türkili Türklerinin benzettikleri Seyhun nehrinden alınmıştır.

Seyhan, Sivas vilâyetinin uzun yaylâsında Aziziye kazasının Domuzdağı eteklerinde Kırpkınar denilen yerden koparak güney batıya doğru bir müddet yürüdükten sonra Kozan ve Aladağ hudutlarını biribirinden ayıran dar vâdilerden geçerek Karaköyün ilerisinde Fıraşa köyünde büyük bir şelâle meydana getirir. Bundan sonra Karatepeli mıntakasından gelen Dogan çayını kucaklıyarak Eyner gecidinin az ilerisinde Komana (Şarköy) istikametinden gelen ve Yagbasan ile Hacını biribirinden ayırt eden dar vâdileri coşarak aşıp geçen Göksuya da kavuştuktan sonra tam cenuba döner ve Çukurovaya girer.

Seyhan ırmağı Misis önünde Mahra adında su değirmenini çevirirken...

Bu ırmak Çukurovada Rumguç köyü civarında Eğlence ve Ulukışlanın Bulgarmaden ve Bozantinin Şeker pınarı civarındaki Karasu adında çayları da alarak Adanaya doğru ilerler.

Tahminen 480 kilometre uzunluğunda olan Seyhan eski zamanlarda belki Adananın batısından ve doğusundan olmak üzere ikiye bölünmüş ve Adana'yı ada halinde bırakmış olabilir. Çünkü hâlâ Adana'nın şimdiki ırmak mecrasının doğusunda erkek lisesine giden caddeye «Kuru köprü» adı verilmektedir.

Seyhan ırmağı Göksuyu alıncaya kadar Zamantı ve ondan sonra Seyhan olarak tanınmıştır.

Yapılmakta olan (tahminen otuz milyon liralık) baraj bittikten sonra bu güzel adlı ırmak, Çukurovayı, bu beyaz altın yurdunu bahtiyar diyarlar arasına katacaktır denebilir.

Ceyhan ırmağı:

Eski adı (Pıramos) olan ve mecrası 340 kilometre uzanan bu ırmak, Nurhak (6) dağının şimal eteklerinde kırktan fazla gözlerden meydana gelen üç pınarın birleşmesile ad alır.

Çakıt çayı Akköprü ve Şekerpınarı önünden geçerken...

Ceyhan ırmağı Yılankale ve Sirkeli anıtı önünden geçerken...

Ceyhan ırmağı evvelâ Albistana uğrar ve orada Söğütlü köyünden gelen Söğütlü çayını alır, Binbuğa dağlarının cenubundan ve Berit dağı garbından geçerek Zeytun boğazındaki köprüden ayrıldıktan sonra garba döner ve Kozan dağlarından gelmekte olan Hurma suyunu da alır, Maraş yakınlarından geçerken Aksuyu da sömürerek doğruca Düziçi Haruniye Demirkapısile Karatepe denilen sarp ve arızalı geçitlerden kurtulduktan sonra Çukurovaya iner. Burada Osmaniyeden sızılıp gelen Karaçayı alıp Anavarza Bodrum ve Sirkeli Yılankale gibi eski ve mühim eserler arasından süzülerek Misisten itibaren cenuba döner. İki kavşutla (mansap demektir) Akdenizin İskenderun körfezine dökülür. Kavşutlarının biri cenuptan garba dönerek Karataş köyünü Ada haline getirir. Diğeri ise Yumurtalık (7) (Yumutanlık) körfezine iner.

R. YALGIN

---

(1) Kaynaklarda su görünmez, yalnız bir kum tabakası altında olursa buna: «Soğla» denir.

(2) Sayfa 221 maruzat.

(3) İstrabon: Bu harabenin Tarsus tersanesi olduğunu söyler.

(4) Evliya Çelebi seyahatnamesi: cilt 3, sayfa 40.

(5) Sayfa 186 (3) cenupta Türkmen oymakları kısım 2, sayfa 7.

(6) Cenupta Türkmen oymakları kısım 5, sayfa: 51.

(7) «Yumutlu» adında bir Türkmen oymağı hâlâ bu körfezde kışlar.

Tefrika : 7 **Yazan : BARKIN**

Milâdın birinci asrında Poeçi'lerin bir kolu olan Kuşan'ların kurduğu büyük imparatorluğun merkezi Peşaver idi. Kuşanların imparatoru ve Asokadan sonra Hindistan tarihinin en büyük hükümdar siması olan Kanişka hükûmet merkezini burada kurmuştur. O zaman Peşaverin adı Puşarapura idi. Budizmin Mahapana tarikatinin mühim bir merkezi olmuş ve asırlarca Hindistanın ve Orta Asyanın fikir hareketleri buradan idare edilmiştir.

Babür Hanın torunu ve Hindistan tarihinin üçüncü ve son büyük hükümdar tipi olan Ekber zamanında Peşaver ve civarları mühim askeri kuvvetlerin merkezi idi. Peşaver şehrindeki büyük kale, Hayber geçidi ağzındaki Cimrit kalesi ve Peşaverden Rawal Pindi'ye giden yol üzerindeki Atok köprüsünün başındaki kale Ekber Han tarafından bu mıntakalara verilen ehemmiyeti gösterir.

Peşaver bu askeri ehemmiyetle, mütenasip olarak büyük bir ticari ehemmiyete de maliktir. Efganistan, Çin Türkistanı, Pamir ve eski Maveraünnehir havalisinin Avrupa ile olan ticareti hep Peşaver üzerinden görülür. Efganistan hükûmetinin (Vekili Tüccar) denilen bir ticareti hariciye mümessili Peşaverde oturur. Şehrin çarşıları ve pazarları Hindistanın az şehirlerinde görülen bir canlılıktadır. Burada bütün Asyanın halk tiplerini görmek kabildir. Çinli, Tibetli, Efgan, Özbek, Hintli, her milletten halk burada kaynaşır. Dükkânlarında Asyanın çeşitli mallarını görürsünüz. İğreti sergilerde bağdaş kurup oturmuş sarraflar Asyanın çeşitli paralarını pullarını değiştirirler. İç pazarın dar yolları insan ile kaynaşır.

Peşaverde bir eski şehir ve bir de Cantonement denilen Avrupalı mahallesi vardır. Eskiden güneş batınca eski şehrin kapıları kapanır ve buradan yeni şehre gelen yollar dikenli tel örgülerinden mânialarla kapatılırdı. Son senelerde bu âdet kaldırılmış. Öz şehir bir kale duvarı içindedir. Bugün birçok yerleri yıkılmış olan bu surun muhteşem kapıları vardır. En meşhur kapısı (Kâbili Dervaze) denilen Kâbil kapısıdır. Bu kapıdan şehre girilip de çarşının dar sokaklarına sapıldığı zaman bütün hususiyet ve cazibesile Asyai bir şehrin esarlı âlemine dalınır.

Günü birçok işlerle geçirdik, seyahatin programını yaptık, ben Ahmetâbada kadar trenle giderek Raçpotanayı gezecek sonra Delhiye dönecektim, Emin Âliyi bizim şoför yavaş yavaş Delhiye kadar götürecekti ve Delhide tekrar buluşacaktık.

Otomobil için alınacak yedek parçaların bir kısmını Peşaverde aldık ve bir ahbabın dükkânına bıraktık. Akşam Emin Âli beni tirene kadar getirdi, vedalaştık. Tiren kalktı, el sallaştık, ayrıldık.

Akşam karanlığı basmıştı, portatif şiltemi açtım, eşyamı bir araya toplıyayım dedim, bir de baktım ki bizim Lâyka ortada yok! Fotoğraf makinesi olmadan Hindistan seyahatinin ne zevki kalır? Düşündüm, düşündüm acaba makine nerede kalmıştı? T ren de bir taraftan gidiyor, beni Peşaver uzaklaştırıyordu, hatırıma geldi ki makine otelin salonunda unutmuştum. Geri dönm ve gece tirenile tekrar hareket etmek başka çare yoktu. Hareket pilânında Pe vere gelen ve oradan kalkan tirenlere b tım, şimdi (Rawel Pindi) de inersem Pe vere giden bir eksprese yetişebilecektim öyle de yaptım. Tekrar Peşavere geldi zaman üstat Emin Âli yatmak üzere Beni tekrar karşısında görünce o kadar şırdı ki bir durakladı ve âdeta salla Gözlerine inanamıyordu. Üstadın bu hay halini ömrüm oldukça unutamıyacağım!

Gece tireninin kalkmasına bir çey saat vardı, makineyi aradık bulamadık, lin bürosuna bakalım belki bulup oraya mişlerdir, dedik, bir de baktık makine h katen orada! Fakat yeni gelen gece bek makineyi bize vermek istemedi. Zorla b ya girip nasıl elinden aldığımı, tekrar ara ya atlayıp çala kamçı istasyona sürdüğü düşündükçe de daima gülerim. Hintli b beni şüphesiz otele baskin yapan bir ga ter sanmıştı.

Tiren kalkmak üzere iken yetiştim, yaları içeriye attım ve harekete başlamış tirene atladım. Ekspres doğru Delhiye g yordu, oradan bir aktarma yaparak ga Raçpotanaya gidecektim.

RAÇPOTANA

Raçpotana Raçpotlar yani kıral oğu veya prensler diyarı demektir. Milâttan sene evvel olduğu tahmin edilen bir zam larda Asya içlerinden veya İrandan g Aryai göçebeler Hindistanı işte evvelâ radan istilâya başlamışlar. Aryai göçebel Sünd nehri boyunca ilerliyerek burada ka boğuşmalar yaptıkları, yerlileri sürüp memlekete yerleştikleri tarihlerde yazılı İlk Hint mitolojisi, ilk Hint tarihi burad da başlamıştır. Gelen istilâcı Aryalı kavim buralarda küçük küçük prenslikler, hükûm ler kurmuşlar, bugünkü Hindu dininin es olan (Veda) masalları (Veza) duaları bu larda söylenmiş ve okunmuş. Hindista bugün bile câri olan (Kast) veya içti sunuf taksimatı evvelâ burada yapılmış, len Aryenler kendilerini rahipler, kıraller muharipler, tüccar ve esnaf burjuvalar ra'yet diye evvelâ buralarda dört sınıfa ay mışlar.

Emir Habibullah Han Celâlabadın güzel bir bağında yaptırılmış türbesinde yatar.

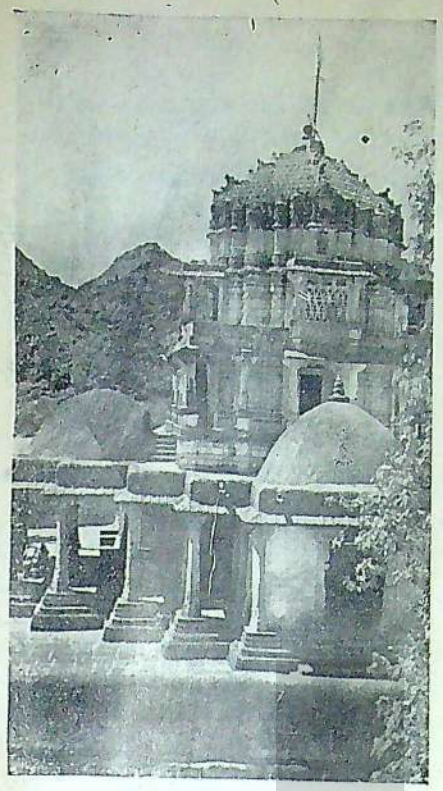

Mont Abuda Dilvara mabedi

Delhiyi Hindistanın coğrafi, tarihi ve asî merkezi olarak itibar edersek Racpotana bu şehrin garbına düşer. Sünd nehri bu memleketin garp kenarından geçer ve burayı Hinducistandan ayırır. Orta kuraklıkta sert ve haşin manzaralı bir yaylâdır. Dağlarında pek fundalıklar büyür. Mahsulü çokluk ububattır. Etnoğrafya bakımından da buardaki halk Aryen tipe daha yakındır. kleri daha açık, çehreleri daha muntazam, hatları daha serttir. Cenup Hintlilerinde görülen çocuğumsu ve iptidai tipler burada az görülür. Beyaz derili Aryalar burada Hindistanın ilk sakinleri olan siyah derililerle her halde az karışmışlar. (Veda) arda bu siyah derililerden, bunlarla yapılan ılı mücadelelerden çok bahsolunur. Arıler Hindistanın cenubuna doğru indikçe eydukları şiddetli (Kast) sistemine yâni timai sınıfların yekdiğerile karışmaları yaına rağmen yavaş yavaş siyah derililerle arışmışlar ve dilleri Sanskrit veya Prakritden azma bir takım Aryai dil şubeleri hae kalmış ise de etnografik karakterleri değişmiş âdeta yerli halk arasında eriyip tmişlerdir.

Hindistanı halkı, ırkı, dili, sanatı, hâsılı ün varlığı ile iyice tanıyabilmek için işe potanadan başlamak pek elverişlidir. ırada âdeta Aryenlerin ilk istilâ zamanlaıdaki ırk hususiyetleri görülür. Mâbetlerde Brahmenlere raslanır ki kıyafet değişmiş bir Avrupalı sanılır. Halkın ve bilhas kadınlarının giyinişlerinde pek cazip bir ısusiyet vardır.

350,000 kare kilometre mesahası ile Türremizin yarısından büyük olan Racpotana aletinde 12 milyona yakın nüfus yaşar. rada 20 prenslik mevcut olup bunların bazıları pek eski bir tarihe maliktir. Bikaner, Caypur, Udaypur racalıkları pek meşhurdur. Babürün torunu (Ekber) buraları itaate almak için çok uğraşmıştı. Uzun bir mücadele silsilesi ve en nihayet meşhur, Çitor kalesinin fethinden sonra Racpotana Hint Türk imparatorluğuna tâbi oldu.

Hindistan tirenlerinde gece çok rahat uyunabilir. Her yolcunun yatacak bir yeri vardır. Zamanım çok mahdut olduğundan gece seyahat edip gündüz şehir ve yer görebilmek düşüncesile seyahat programını şöyle tertip ettim: Evvelâ Delhiden (Mont Abu) mevkiine kadar hiç inmeden gidecek, buraya sabah erken varacaktım. Akşam Mont Abudan (Ahmetâbad) a gidecek ve sabah erken buraya inip akşama kadar burayı gezecek, akşam tirenile de Ahmetâbattan kalkıp (Acmir) e gelecek, bir gün burada kaldıktan sonra (Caypur) a gidecek ve buradan Delhiye dönecektim. Emin Âli ile Delhide buluşacaktık.

Seyahat programını tirende hazırlıyordum, yolumuz üzerinde olan Lâhorda bir kaç saat duracağız, fakat evvelce iki defa gördüğüm bu şehirle uzun müddet meşgul olmıyarak ilk tirenle Delhiye hareket edecektim. Delhide dahi ancak tiren aktarma edecek kadar bir vakit olacak ve oradan Raçpotanaya giden dar hatta geçerek Mont Abu'ya kadar tirenden inmiyecektim.

Notlarım yalnız bu seyahatime ait intibaların sadakatle nakledilmiş bir hikâyesi olacağından bu seyahat esnasında ancak bir kaç saat kaldığım Delhi ve Lâhordan pek az bahsedeceğim. Bu iki mühim Hindistan şehri Türk ve Hint tarihi bakımından o kadar ehemmiyetlidir ki buralar hakkında başka bir yazımda ayrıca daha geniş malûmat vermeği münasip buluyorum. Çünkü bu iki şehir bilhassa içinde sakladığı Türk eserleri bakımından çok önemlidir ve maceralı bir seyahatin notları arasında buralar hakkında ciddî ve esaslı malûmat vermeği imkânsız gördüm.

Tasarladığım programa göre (Racpotana) ya doğru bir sabah erkenden Delhi garından hareket ettim. Tiren tam yaylâ manzarasında arazi içinden geçiyor. Ara sıra büyük şehirlere geliyoruz. İstasyonlarda bir çok satıcılar vagonların etrafını sarıyorlar, bağırarak mallarını satıyorlar. Bunların arasında bilhassa müslümanlara veya Hindulara ekmek yemek ve su satanların sadaları Hindu pani veya Müslümani pani, yani (Hindu için su, müslüman için su!) veya Hindu roti, Müslümani roti (yani Hindu için veya Müslüman için ekmek ve yemek!) diye kulağa çarpıyor.

Hindistanda Müslüman halk Hindu elinden ve Hint halk Müslüman elinden ne su içer, ne yemek yer. Onun için Müslüman Müslümana, Hindu da Hinduya su veya yemek satar. Dilleri ve kalıp kıyafetleri hep bir olan bu iki din saliklerinin kendilerini belli etmeleri için bu suretle seslenmeğe ihtiyaçları vardır. Birçok yerlerde Müslüman Hintliler tirenden inerek hemen oracıkta abdestlerini tazelerler. Bunun için de tulumla temiz su gezdiren ve abdest alan dindarların eline ve ayağına itina ile su döken sakalar vardır.

Bu değişik ve eğlenceli manzaraya ve halka bakarak insan Hindistanda hiç sıkılmadan günlerce seyahat edebilir. Delhiden hareketimden sonra işte ben de böyle eğlenerek ve tarife sığmaz bir cazibe ve değişiklik gösteren bu hayat ve harekete kendimi kaptırarak günümü geçiriyorum. Tirende biri İngiliz ve öteki Alman iki seyyahla ahbap olduk; tatlı tatlı konuşuyoruz; yolculuğun zahmetini hiç hissetmiyorum. Üç gecedenberi doğru dürüst bir yerde yatamadığımdan akşam kararınca benim de uykum geldi. Oturulacak yerleri kaldırdık, şiltelerimizi açtık ve istirahate vardık.

— Arkası var —

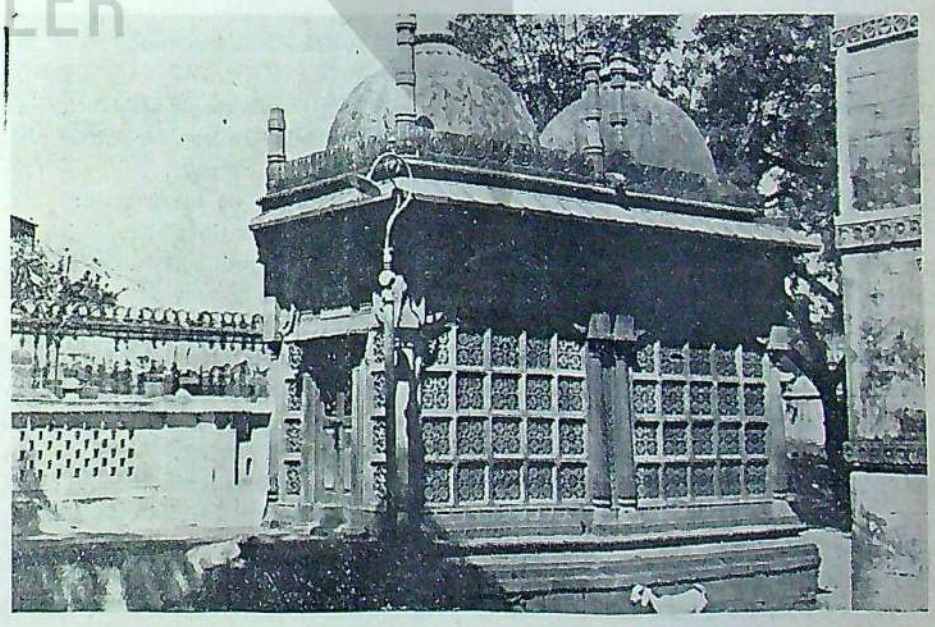

Ahmedabatta Gecrat prenslerinden birinin türbesi (XVI ncı asır başlarında)

MİLLİ KÜTÜPHANE ANKARA

ESKİ BİR MASAL

Yazan: Hüseyin Namık ORKUN

Çinde Tun-huang denilen bir yerde meşhur Bir Buddha mabedleri vardır ki burada Türklere ait pek çok eser bulunmuştur.

Bu eserlerden en uzunu 80 sahifelik Uygurca yazılmış bir hikâyedir. Bu hikâye Budistler arasında pek meşhur olup Hintte, Tibette, Çinde şöhret aldığı gibi bu metinden de anlaşılıyor ki Türkler arasında da meşhurdu.

Bu Türkçe metin Fransız âlimlerinden Pelliot tarafından bulunmuş, sonra Clement Huart bununla uğraşmışsa da yine Pelliot bunu ilmi bir surette neşretmiştir. Türkçeye tercümesi tarafımdan Türk Dil Kurumu neşriyatı arasında çıkarılmıştır.

Türkçe metnin başı ve sonu biraz noksandır. Bu noksanları Çincesinden tamamlıyarak aşağıdaki satırlarda hikâyeyi okurlarımıza sunuyoruz.

Eski, çok eski zamanlarda Hindistanda bir Benares kırallığı vardı. Bu kırallıkta çok akıllı ve memleketi iyi idare eden bir hükümdar bulunuyordu. Bu hükümdarın altmış küçük kırallığı, sekiz yüz kalesi, beş yüz beyaz fili ve pek çok karısı vardı; fakat bir tek oğlu yoktu. Bunun üzerine hükümdar dağ, nehir, göl ve ağaç tanrılarına dua edilmesi ve kurban kesilmesi için emirler vermiş, tanrılar da hükümdarın dileğini yerine getirerek ona iki çocuk ihsan eylemişlerdi.

Çocuğun birisine iyi akıllı, iyi işler yapan prens yani teğin, diğerine de fena akıllı, fena işler yapan prens adını vermişlerdi. Çünkü müneccimler bunlardan birisinin iyi diğerinin fena olduğunu haber vermişlerdi.

Bir gün iyi akıllı prens şehrin dışına gezmeğe çıkmıştı. Etrafa bir göz gezdirdi: Çiftçilerin kan ter içinde çift sürdüğünü, kargaların gagalarile yerden kurt çıkarıp yuttuğunu hayretle gördü. Prens sarayda doğup büyümüştü. Böyle şeyleri hiç görmemişti. Etrafındakilere sordu:

— Bu canlılar birbirlerini mahvetmek için neden böyle didişiyorlar? Cevap verdiler:

— Kırallığınız içinde iş görenler halktır. Halk da yemek, içmek için çalışmak, didişmek mecburiyetindedir.

Prens bu sözlerden müteessir oldu. Gezmesine devam ederken etrafta gördüğü manzara hep kuvvetlilerin yaşamak için zayıfları ezmesini, bir çok zahmetlere katlanmasını tasvir ediyordu.

Prens çok müteessir olarak saraya dönmüştü. Babası oğlunun böyle müteessir bir halde döndüğünü görünce sebebini sordu. Prens de babasına gördüklerini anlattı. İnsanoğullarının bu istirabına nihayet vermenin lüzumunu ileri sürdü. Babası ise bunun imkânsız olduğunu, buna karşı hiç bir şey yapılamıyacağını bildirdi. Nihayet prens bir çare buldu: Babasının hazinesini halka dağıtacak, halkı ihtiyaçtan kurtaracak, bu suretle didişmeye son verecekti. Babası oğlunu kırmak istemediğinden buna razı olmuş, hazine halka dağıtılmağa başlanmıştı. Hazine her gün biraz azaldıkça vezirler endişe duyuyorlardı. Hazinesiz hükümdar olur mu? Hazine biterse hükümdarlığın kudreti de sıfıra inecekti. Vaziyeti hükümdara anlatmışlar; o da oğlunu kırmak istemediğini söylemişti. Bunun üzerine dağılma zamanında vezir yani hazinedar ortadan kaybolmuş, genç prens bu hal karşısında düşünceye dalmış ve babasının hazinesini dağıtmağa kendisinin hakkı olmadığını görerek bizzat servet sahibi olmağa karar vermişti.

Genç prens babasının vezirlerini toplamış, onlara zengin olup yoksullara yardım etmek istediğini söylemiş ve zengin olmanın yolunu sormuştu. Birinci vezir şöyle cevap verdi:

— Bu zamanda zengin olabilmek için çift sürmek lâzımdır. Tarlaya bir tohum atsanız binlerce fazlasını alırsınız.

İkinci vezir şöyle cevap verdi:

— Dünyada zengin olabilmek için hayvan yetiştirmek gerektir. Gittikçe hayvanlar çoğalır ve insanın da zenginliği artar.

Üçüncü vezir şöyle cevap verdi:

— Bu dünyada zengin olabilmek için denize açılmak ve insanları saadete ulaştıran ve her arzu ettiğine nail eden Çintamani incisini elde etmek gerektir.

Prens bu üçüncü nasihati kabul etmiş ve babasına Çintamani incisini elde etmek için denize açılacağını bildirmişti. Kıral buna asla muvafakat etmemiş, denizin tehlikelerini anlatmış ve yola çıkmaktansa kırallığı da kendisine vereceğini söylemişti. Fakat genç prens israr etmiş, babasının muvafakat etmediğini görünce kendisini yere atmış razı olmadıkça yerden kalkmıyacağını asla yiyip içmiyeceğini bildirmişti. Ara günler geçmiş, genç prens yerde yatma devam eylemişti. Çocuğun bu fena ısrarı k şısında nihayet babası muvafakat etmiş hazırlıklar başlamıştı. Kıral bu seyaha oğluna refakat edeceklere vaitlerde bul muş, yedi nesline yetişecek kadar elbise, yecek ve servet vereceğini ilân eylemiş, yüz kişi seyahate iştirâk edeceğini bildirmi ti. O zamanları Benares şehrinde pek çok denize açılmış, denizin tehlikelerinden kı tulmuş, seksen yaşında ve iki gözü kör ihtiyar vardı. Kıral bu ihtiyarı da oğlu katmıştı. Bu hazırlıklar esnasında genç p sin kardeşi düşünceye dalmıştı: Zaten a nesi ve babası kardeşini seviyordu. Şi kardeşi hakikaten bu inciyi alıp gelirse l disine artık kimse aldırış etmiyecekti. nun için en iyi çare kendisinin de bu s hate iştirâki idi. Bu düşünceden sonra o babasının yanına giderek kardeşile bir seyahate karar verdiğini söylemiş ve ba buna razı olmuştu.

Denizin kenarına geldikleri vakit g hazırdı. Prens burada yedi gün kalmış, gün davul çaldırarak kendisile sefere çık istemiyenlerin geri dönmesini ilân ettirm

Yedinci günü denize açılmışlardı. C lerce gittikten sonra hiç bir tehlikeye uğ madan birçok adaların bulunduğu bir gelmişlerdi. Burada pek çok mücevhere sadüf etmişlerdi. Prens maiyeti halkına is dikleri kadar mücevher toplamalarını em miş ve artık geriye dönebileceklerini bi mişti. Kendisi Çintamani incisini elde et istediğinden ihtiyarla beraber yola ko muştu. Bir hafta yürüdükten sonra sular kapaklarına kadar çıkmıştı. Bundan bir h ta sonra da yüzmeğe mecbur olmuşlar nihayet aradıkları diyara gelmişlerdi. diyarda kumlar hep bembeyaz yani gümü tendi. Kör kılavuz etrafın hep gümüşten duğunu öğrenince, civarda gümüş bir da olup olmadığını sormuş ve :

— İşte bizim yolumuz bu gümüş da eteğinden geçecektir, demişti.

Yollarına devam etmişler ve şimdi

afı altın kumdan ibaret olan bir yere gelşlerdi.

İhtiyar kılavuz artık yoluna devam edemiş, öleceğini anlamış, yolu prense tarif erek ölmüştü. Genç prens ihtiyarın nâşı altın kumlar içine gömerek yoluna devam emişti. Bir hafta yürüdükten sonra altın dağa erişmiş, bunun eteğinden de geçebir tarafta mavi lotuslarla bezenmiş olan yere gelmişti. Mavi lotuslar diyarından kırmızı lotuslar diyarına, ondan sonda bir şehre gelmişti. Şehrin kalesi altan, kuleleri gümüşten, mazgalları kırmımercandandı. İşte bu şehir denizin büyük ejder kıralının şehri idi. Ve meşhur Çinnani incisi kıralın kulağında küpe olarak unuyordu. Fakat kalenin etrafında yedi hendek vardı ve hendeğin içinde zehirli erler bulunuyordu. Prens ejderlere kıral görüşmek istediğini, kendisini bırakmalarica etmiş ve ejderler yol verince şehkapısına gelmişti. Burada iki güzel kızın k büktüğünü görmüştü. Prens sordu:

— Siz kimsiniz?.. Cevap verdiler:

— Biz Ejder kıralının şehrinin dış kan koruyucularıyız...

Bundan sonra prens orta kapıya gelmiş, rada dört güzel kızın gümüş iplik büktüi görmüş, bunlar da prense iç kapının uyucuları olduğunu söyleyince kendisinin res kıralının oğlu olduğunu, kıralı göriçin geldiğini söylemiş ve içeri haber melerini rica etmişti. Ejder kıralı bu kayorucu ve meşakkatli bir yolu geçerek ine kadar gelmeğe muvaffak olan birifevkalâde bir şahıs olduğunu düşünmüş hemen prensi karşılamıştı.

Kıral prense bu kadar tehlikeli yolları yanına kadar gelmesinin sebebini sorprens de insan oğullarının geçim için p çektiklerini, onları bu ıstıraptan kurtk için kendisinden Çintamani incisini geldiğini söylemişti.

Prens, kıralın yanında bir hafta kalmış, Çintamani incisini almıştı.

Ejder kıralı ejderlere prensi havadan gölerini emretmiş ve bu suretle prens aşlarını ilk bıraktığı yere gelmiş ve yalnız kardeşini bulmuştu. Prens karne arkadaşlarının nerede olduğunu so- geminin battığını, hepsinin suda kayduklarını, kardeşi de hayatını kurtarabilse de servetinin tamamile elinden gittiöğrenmişti. Buna karşı prens servetini etmesinin ziyanı olmadığını, kendisinin tamani incisini ejder kıralından aldığını, her istediklerinin olabileceğini anlattı. Bu sözler üzerine fena huylu prens nın ve annesinin zaten kardeşini sevrini, şimdi bu inciyi götürdükten sonra çok seveceklerini düşünmüş ve zahiren kardeşine bundan memnun olduğunu bildi.

İyi kalbli prens kardeşine inciyi saçının a sakladığını anlatmış ve ben uyurken sen inciyi saklarsın, sen uyurken de ben saklarım, demişti.

Bundan sonra inciyi kardeşine saklaması için vermiş ve uykuya dalmıştı.

Kardeşi uyurken fena kalbli prens kalkmış, iki kuru Bambu çubuğu aramış ve bunlarla kardeşinin gözlerini oyarak oradan uzaklaşmıştı.

Uykudan feci ağrılarla uyanan prens bağırmış, kardeşini çağırmış, fakat sesine ses veren olmamıştı. Prensin feryadına civardaki bir ağaç tanrısı dayanamamış, cevap vermişti:

— Seni bu hale koyan kardeşindir. O; senin gözünü oyarak inciyi alıp gitti.

Prens muztarip bir halde kıvranırken fena kalbli kardeşi de memleketine dönmüş, ana ve babasına kardeşinin bütün adamlarile beraber suda boğulduğunu söylemiş, fakat elindeki incinin hesabını vermek korkusu ile onu bir tarafa saklamıştı.

Bu sırada, iyi kalbli prens gözlerinden kimsenin çıkarmadığı Bambu çubuklarile öteye beriye gitmiş, açlık ve ölümle mücadele etmiş, nihayet Li-şe-pa kırallığına gelmişti. Bu ülkedeki kıralın bir kızı vardı ki bunu iyi kalbli prens ile beşik kertme yavuklu yapmışlardı.

İyi kalbli prens gözünden çıkaramadığı Bambu çubuklarile yolun kenarına oturduğu vakit kıralın sığırtmacı sığırlarını otlatmağa çıkmıştı. Bu sırada bir sığır prensi görmüş, yanına giderek iki dizi üzerine çökmüş, Bambuları gözünden çıkarmış ve gözlerini yalamıştı. Sığırın peşinden giden sığırtmaç da prensle karşılaşmıştı.

Bu kör adama kim olduğunu soran sığırtmaç şu cevabı almıştı:

— Beni bu hale koyan kardeşimdir. Ben bir dilenciyim.

Sığırtmaç cevap verdi:

— Evim yakındır; sizi evime götüreyim. Orada size iyi bakarım.

Birlikte eve gittiler. Prens fakir sığırtmacın evimde günlerce misafir kaldı. Ve iyi bakıldı. Fakat geçimi ancak kendisine göre olan sığırtmacın ailesi şimdi bir kişinin fazlalaşmasile daha çok sıkıntıya düşmüştü. Bu sıkıntı ve şikâyetleri anlıyan prens bir gün sığırtmaca:

— Misafir uzun zaman kalmamalıdır. Lûtfen siz bana bir saz bulunuz. Beni kalabalık bir yere götürüp bırakınız, dedi.

Sığırtmaç bir saz buldu ve prensi yederek kalabalık bir yere götürüp bıraktı.

Prens burada saz çalmağa başlayınca etrafına birçok adam toplandı. Prensin bu güzel saz çalmasını herkes beğenmiş, ona yiyecek ve para vermeğe başlamıştı.

İyi kalbli prens bu şekilde para kazanmağa başlayınca kazancının bir kısmını dilencilere dağıtıyor ve şehrin başka fakirlerini de besliyordu.

Bir gün yine saz çalarken sarayın bahçıvanı kendisini görmüş, bu kör dilenciyi bahçeye korucu olarak almağı düşünmüştü. Bahçıvan yanına yaklaşarak sarayın bahçesindeki iyi yetişen yemişleri serçe ve kargaların yediğini, bunları bekliyerek meyvaları kurtarırsa kendisini sarayda besliyeceğini teklif etmişti. Prens cevap verdi:

— Fakat ben körüm; nasıl bakabilirim?..

Birlikte düşündüler; şöyle karar verdiler: Her ağacın ucuna bir ip bağladılar ve ağaçlara çan astılar. Prens kuş seslerini duyunca ucu elinde olan ipleri çekecek, çanlar çalınacak ve kuşlar kaçacak..

Prens, sarayın bahçesinde bir taraftan ipleri çekerken diğer taraftan da saz çalarak vakit geçirmeğe başlamıştı.

Bir gün kıralın kızı bahçeye çıkmıştı. Bahçede prensi görünce kim olduğunu sormuş, o da kör bir dilenci olduğunu söylemişti. Kız düzgün konuşan, akıllı, bilgili ve iyi saz çalan bu adama âşık olmuş, hattâ yemek yemek için dahi saraya gitmek istememiş, prensin yanından bir türlü ayrılmağa razı olmamıştı. Sonra babasına bu adamla evlenmek istediğini bildirmiş, babası her ne kadar razı olmamış ve kendisinin Benares kıralının oğlu ile nişanlı olduğunu söylemişse de kızın ısrarına dayanamamış ve kızını bu kör dilenci ile evlendirmişti.

Mesut günler geçirdiler. Prensin gözü iyi oldu ve açıldı. Nihayet prens kim olduğunu da söyledi. Artık daha mesuttular..

Benares kırallığında ise yıllardanberi matem tutuluyordu. Kıral ve kıraliçe evlâtlarının ölümünden çok müteessir olmuşlardı. Sarayda prense alışmış bir kaz vardı. Prens sarayda iken o nereye giderse kaz da onun yanından ayrılmazdı. Bir gün kıraliçe bu kazın boynuna bir mektup yazıp koyuverdi.

Kaz uçarak birçok memleketin, şehrin, köyün üzerinden geçti. Denizler aştı. Li-şe-pa kırallığı üzerinden geçerken prensi sarayın önünde gördü. Hemen kanatlarını çırparak önüne koştu. Prens kazı tanıdı ve boynundaki mektubu alıp okudu. Prens de annesine cevap yazıp kazla gönderdi. Kazın mektupla geri gelmesi bütün aileyi çok sevindirdi.

Benares kıralı Li-şe-pa kıralına bir mektup yazıp neden prensi orada alakoyarak yanına göndermediğini sordu. Li-şe-pa kıralı da bu genç evlileri Benares kırallığına gönderdi. Benares kırallığında büyük tören yapıldı. Prens uzaklardan karşılandı.

Fena kalbli prens de hapse atılmıştı. Fakat iyi kalbli prens saraya gelince ilk işi kardeşini sormak oldu. Söylemek istemediler; ısrar edince hapiste olduğunu söylediler. Yanına gitti. Onu hapisten çıkardı. İyi sözlerle inciyi elde etti. Ve yüksek bir yere çıkıp insanoğullarını zaruretten kurtarmak üzere Tanrıya yalvardı. Gökten bütün insanların ihtiyaçları olan yiyecek, içecek, mücevher ve saire düşmeğe başladı.

İşte dünyaya ikinci defa gelen Buddha insanları bu suretle mesut eyledi.

Tefrika No. 23

Yazan : **Yusuf Ziya ORTAÇ**

İskeleden yalıya giden kısa yolu, ıslak yıldızlı bir sonbahar gecesi içinde, küçük adımlarla uzattık.

Bana yapışan vücudunun sıcaklığını etimde duyuyordum. Karanlıkta, siyah parıltılarla yanan gözleri, bana bir şeyler soruyordu: Evimize dair bir şeyler!..

Bahçe kapısından içeri girerken, avucumdaki elini okşadım:

— Biraz sabırlı ol Şehnaz..

Yemek odasının pencerelerinden, kızıl sarı bir ışık, pancurların altın çizgilerile kumlara serilmişti.

İçeride Mehru, piyanoyu yine damla damla ağlatıyor. Salonda, annemle yengem karşı karşıya oturmuşlar. Bir lâhza, eşikte durup bakıyorum: Yengemin yüzünde de artık annemin küskün çizgileri var. Üç günlük üzüntüye dayanamıyan bu boyaların gençliğine acımamak güç..

Sofrada, hiç kimse konuşmadı. Gündüz, bardak bardak içtiğim sular bütün iştahımı boğmuş. Bana, o herkesten başka gözlerle bakan annem, yüzümdeki yorgunluğu okuyor:

— Hasta mısın Nihat?..

— Hayır anne.. Uyku bastırdı.

Yengem, ağzındaki lokmayla beraber, prensesten hiç de iyi haberler almadığını geveliyor:

— O da çektiği telgraflara cevap alamamış.. Yollar kapanmadan gitse bâri!

Ortaya tatsız bir kavun geldi. Her zaman: «Başkasını kessinler!» diye emreden yengem, bu sefer bir züğürt vecizesile hepimizi susturuyor:

— Yaştır, hoştur!

Çatalı bırakıp kalkıyorum.

***

Ahçı başı, rıhtımın ıslak taşlarına çömelmiş, yılların aşındırdığı bir sesle Karanfil Kalfaya bir şeyler anlatıyordu. Beni görünce ikisi birden ayağa kalktılar. Yanlarına yaklaştım:

— Hayrola?.. Böyle başbaşa sabah sohbeti..

Ahçı başı, beyaz çember sakallı, kalın, kırçıl kaşlı başını sol omuzuna büktü:

— Eh, Allah hayırlı etsin gayrı beyim.. Düğün başladı!

— Ne düğünü?.. Karanfille gelin güvey olmağa mı karar verdiniz yoksa?

Burnundan, sert bir nefes hıhladı:

— Yaniya, bizimkiler, Karadenizde Moskofu topa tutmuşlar..

— Ne?..

Bir kaç dakika, benim ağzım dilsiz bir hayretle açık, onun dudakları kelimesiz bir dehşetle kapalı, karşı karşıya sustuk.

Sonra, koşarak yanından ayrılıp yalıya girdim.

Şehnaz için harbin bir tek mânası vardı: Benim cepheye gitmem.

Onun göz yaşları karşısında, benden dul kalmış bu şehit karısına âdeta içim acıdı!

Mehru, dargın kayitsizliğinden uyanmadı bile.. Yengeme gelince... Bu müjdeyi, varsın dışarıda yabancı ağızlardan duysun dedik!

***

Bu gece, bekçinin davulu beni de çağırdı:

— Üç yüz ondan üç yüz on ikiye gadar...

Yarın şubeye gidecegim.

Yalı uyumuyor. Yengeme lokman ruhu damlatıp verdiler. Şehnaz, uzaklardan bir ses duyanların gizli dalgınlığile düşünüyor. Bana bakan bu gözlerin benden başka bir şeyler gördüğüne eminim.. Ara sıra yüzünden geçen korkunç bir gülümseme var ki, beni ürpertiyor.

Yatakta, onu okşuyorum: Buz gibi vücudu ne kadar katı.. Dışarıda yağmur var. Camlar, büyük, siyah gözlerinden yaşlar akarak bu karanlık odaya bakıyor. Uykuyu beyhude bekliyo Şehnazın yüzüme mıhlanmış göz beni uyutmuyor!

Gittikçe mezarlaşan bu yata kaçmak istiyorum. Şehnazın göz büsbütün camlaştı. Elleri, iki taş yı ruk olmuş. Çenesi, otuz iki dişin se kilidile sımsıkı...

Lâmbayı yakıyorum. Ayak s rimin telâşı, yalıyı odamıza topl Yengem, elinde kolonya şişesi, Ka fil kalfa çiçek suyu ile geliyorlar. F tılardan anlıyorum: Bu, Şehnazı za zaman yoklıyan bir sinir nöbetidir.

Bu sessiz baygınlıktan uyanış, ğüs dolusu hıçkırıklarla oldu. Bir can suya damlatılan Validol, yarı sız ağzından tekrar fincana akıyor. sarı yüzü, kapalı gözlerinden sızan yaş çizgisile ıslanmış.

Odadakiler, yavaş yavaş çek yorlar.

İnce bir battaniyeye bürünüp l tukta kendimden geçiyorum.

***

Yirmi yaşını aşmıyan bir kala lık, askerlik şubesinin önünü cadd kadar doldurmuş. İçeri girmek için de aralarına karışıyorum.

Öğleye doğru, genç bir ya büyük bir defterde künyemi bul Ahmet oğlu Nihat...

— Binbaşıya mühürletin kâğ nızı..

— Sonra?

— Sonra, ihtiyat zabit talimg na.. Orada muayenenizi yaparlar..

Bıyıkları, yüzünde süngü tak bir binbaşı, uzattığım kâğıdı okuma mühürleyip imzalıyor.

Kalabalığın arasından, elbise bir çıkışta bir kaç aylık aşındırarak rılıyorum.

Duvar diplerine çömelmiş ih anneler, yaşlı gözlerle, benim yüz de kendi çocuklarını arıyorlar.

— **Arkası var** —

Seçme, Güzel Şiirler

Zelzele

Son arzunun son izi gömüldü son mezara
Kaç aylar, yıllar geçti bağrımda aynı yara
Gönül sır vermez derdim, huyundan dalgalara
Bağrımdan bir parçadır şimdi her yıkık kıyı.

Deme, bu çırpınışın zelzeleden farkı ne,
Çöküntü nice olur gel de bağrımda dene.
Yer yüzü beşik gibi sallansa bunca sene,
Sorarım, hangi toprak duyar bu sarsıntıyı?

İbrahim DARCAN

Tekâmül, Şeytan ve Netice

Bir hayli yolun var daha davran deli şair,
Ümmana sefer eyliyecek son gemi kaldı,
Sor bak şu kırık sazına saysın sana bir bir,
Cânâna fedâ eylemedik nebze mi kaldı?

Âlem iki peymânede sırrolsa da rinde,
Arzu.. bir uzan bak gene bir hayli derinde.
Ahın gezecek sonra sefa bahçelerinde,
Öbründe bahar meclisinin son demi kaldı.

İster ezelin hükmüne bir hande gereksin,
İster o hüküm ruhunu ümmanlara çeksin,
Bir gün, bakarak ömrüne feryat edeceksin;
«Bin hâtıradan arda bir efsane mi kaldı?»

Ercümend BERKER

Ayrılık

Gözlerde uzaklara dalan ıslak bir bakış,
Bilinmez gurbetlere tâ gönülden bir akış,
Dudaklarda son sözler, gönüllerde bir yakış,
Gizli bir hıçkırıkla dönüyor tekerlekler...

Kirpikler gözlerdeki biriken yaşı gizler,
Birbirine karışır yüzdeki acı izler,
Sarı bir güz yaprağı şimdi bütün benizler,
Hırçın bir düdük sesi.. dönüyor tekerleekler...

Kahkahalar bir hayal, şimdi göz yaşı gerçek
Kalbiniz feryat eder mukadderat der ki: çek!
Canan uzaklaşıyor, göz yaşları bir çiçek,
Yere düşen demetler: dönüyor tekerlekler...

Akşam ruha bir sıcak tütsü gibi doluyor,
Katar mesafeleri ağır ağır yoluyor,
Sonra silik bir hayâl sevgili kayboluyor,
Son çırpınış, son bakış, dönüyor tekerlekler...

Zühal OKTAŞ

Yeşil türbe

— Cemal Oğuz ÖCAL'a —

Sevgi veren bir kız gibi
Ne güzelsin yeşil türbe
Toprakta bir yıldız gibi
Ne güzelsin yeşil türbe

Serin rüzgâr kucağında
Yeşil bahar kucağında
Evliyalar kucağında
Ne güzelsin yeşil türbe

Mevlânayı gördüm sende
Ona çelenk ördüm sende
Dileğime erdim sende
Ne güzelsin yeşil türbe

Düşündüm ben derin derin
Kalbimdedir senin yerin
Kucağında erenlerin
Ne güzelsin yeşil türbe

Seni gören rüyasında
Mestoluyor aşk tasında
Konyamızın ortasında
Ne güzelsin yeşil türbe

Mustafa YURTSEVER

Bırakın

Bırakın bütün çağlar, çöksün, düşsün önüme
Bırakın derleyeyim, zafer katsın günüme...
Bırakın ateş, barut sarsın benim çevremi,
Hak benimdir; yaşamak, zafer, şeref devremi

Bırakın göstereyim size tarih ne demek..
Bırakın yüceleyim, nasıl verilir emek..
Bırakın şahlanayım, hedef nasıl erilir..
Dünyaya örnek oldum; kan, can nasıl verilir..

Bırakın bastığım her yerden şimşekler çaksın,
Bırakın tutuşdursun, sancağım göğü yaksın..
Bırakın akıncı Türk, ulaşsın ülküsüne
Ufuklar ses versinler, onun hür türküsüne.

Bırakın bulutlara, ilensin benim başım
Bırakın anıt olsun, toprağım, dağım, taşım
Bırakın güneşlere meşalemle girilsin,
Bu toprakta yatanlar bu toprakta dirilsin.

Bırakın çiğniyeyim her gücü birer, birer
Görsün, öğrensinler Türk; savaşa nasıl girer..
Batılardan doğuya, gerilecek kanadım...
Gönüllerde duadır, ebedidir Türk adım!..

Recep Hayri BİLEMEDİK

MİLLİYETÇİ BERGİLER